

บทที่ 4

เอกลักษณ์และคุณค่าของเกาะเกร็ด

จากการศึกษาลักษณะทั่วไป ประวัติความเป็นมา ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของเกาะเกร็ดนั้น เป็นการศึกษาเบื้องต้นเพื่อเป็นพื้นฐานนำไปสู่การวิเคราะห์ในบทนี้ที่เป็นการศึกษาถึงสิ่งที่มีความเป็นเอกลักษณ์ และมีคุณค่าของเกาะเกร็ด โดยจะนำไปศึกษาว่าเอกลักษณ์และคุณค่าที่มีอยู่คืออะไร มีความสำคัญอย่างไร ซึ่งปัจจุบันอาจมีความเกี่ยวข้อง หรือไม่มีความเกี่ยวข้องกับการนำมาใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยว เพื่อนำไปสู่การเสนอแนวทางการนำเอกลักษณ์และคุณค่ามาพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเกร็ดให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

4.1 เอกลักษณ์ของเกาะเกร็ด

เมืองทุกเมือง หรือชุมชนใดๆ ย่อมต้องมีลักษณะเฉพาะของตนเองในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น เมืองที่มีลักษณะเฉพาะทางด้านประวัติศาสตร์ หรือ เมืองตากอากาศชายทะเล อย่างเช่น พัทยา หรือหัวหิน ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตนทำให้นักท่องเที่ยว หรือบุคคลที่ไปเยี่ยมเยือน เกิดความเข้าใจ รู้จักเมืองนั้น หรือเกิดความประทับใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้สึกสัมพันธ์กับเมืองนั้นๆ และลักษณะเฉพาะบางอย่างก็เป็นสิ่งดึงดูดให้คนเข้าไปสัมผัส เกาะเกร็ดก็เช่นเดียวกัน สิ่งที่ทำให้เกาะเกร็ดมีความเป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากที่อื่น มีดังต่อไปนี้

ก. สภาพทางภูมิศาสตร์

เกาะเกร็ดมีลักษณะทำเลที่ตั้งเป็นเกาะที่อยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา แตกต่างจากเกาะอื่นๆ ทั่วไป ตรงที่เกาะเกร็ดเป็นเกาะที่เกิดจากฝีมือมนุษย์ในการทำการขุดคลองลัดแม่น้ำขึ้นตั้งแต่ปีพ.ศ.2265 ปัจจุบันมีขนาดพื้นที่ประมาณ 2,188 ไร่ ทำให้เกาะเกร็ดมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ โดยเฉพาะพื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียงกับเกาะเกร็ดที่ล้นแล้วแต่เป็นแผ่นดินผืนเดียวกัน จากการมีสภาพทางกายภาพที่โดดเด่น มีความงดงามทั้งทางด้านธรรมชาติ สภาพวิเวกทัศนที่หาดูได้ยากในพื้นที่ที่อยู่ใกล้เมือง และอยู่ท่ามกลางกระแสการเติบโตของชุมชนที่อยู่โดยรอบแล้ว จึงทำให้เกาะเกร็ดมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว

ข. ผู้อยู่อาศัยในเกาะเกร็ด

การประกอบไปด้วยกลุ่มชาวไทยเชื้อสายต่างๆ ทั้งที่เป็นชาวไทย ชาวไทยเชื้อสายมอญ หรือชาวไทย - มุสลิม เมื่อมาอยู่รวมกันที่เกาะเกร็ดแล้ว ทำให้สามารถมองเห็นลักษณะการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ออกเป็น 3 ลักษณะ ที่มีความแตกต่างกัน แต่ผสมผสานอยู่ภายในเกาะเกร็ดได้อย่างลงตัว ได้แก่

1. ชุมชนที่อาศัยอยู่ริมน้ำ

จากลักษณะทางกายภาพที่เป็นเกาะ ล้อมรอบไปด้วยน้ำ ทำให้การเดินทางเข้า – ออกจากพื้นที่ต้องอาศัยการเดินทางทางน้ำเป็นหลัก ดังนั้นผู้คนส่วนใหญ่จึงมักสร้างที่พักอาศัยอยู่ริมน้ำ เพื่อความสะดวกในการเดินทาง สืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลามในเกาะเกร็ด มักนิยมสร้างบ้านเรือนอยู่ริมน้ำ โดยเฉพาะในพื้นที่หมู่ 3 ทั้งนี้เป็นเพราะว่าเดิมคนกลุ่มนี้ อาศัยอยู่ที่บริเวณตำบลท่าอิฐ ซึ่งตั้งอยู่ฝั่งตรงข้าม ต่อมาจึงอพยพย้ายข้ามฝั่งมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เกาะเกร็ด จึงสร้างบ้านเรือนอยู่บริเวณริมน้ำนอกจากนี้ยังเพื่อความสะดวกในการข้ามไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เนื่องจากเกาะเกร็ดไม่มีสถานที่สำหรับประกอบพิธี

2. ชุมชนเครื่องปั้นดินเผา

เนื่องจากอาชีพที่ชาวมอญนำเข้ามาด้วยหลังจากที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานในเกาะเกร็ด ตั้งแต่สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา คือ อาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผา และจากการที่อพยพเข้ามาในครั้งแรกมีการรวมกลุ่มกัน แบ่งพื้นที่จากประชากรที่อาศัยอยู่เดิม ซึ่งก็คือชุมชนชาวไทย ทำให้ลักษณะการตั้งบ้านเรือนค่อนข้างหนาแน่น ในหมู่ 1, 6 และ 7 มีการใช้วัด หรือคูคลองเป็นเส้นแบ่งเขตหมู่บ้าน และเริ่มมีการขยายตัวของที่พักอาศัย โดยขยายตัวตามสองฝั่งของทางเดินเท้า หรือถนนภายในเกาะจากการที่มีอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาตัวเอง ทำให้มีโรงงานเครื่องปั้นดินเผา รวมถึงเตาเผาที่อยู่ภายในชุมชนด้วย

3. ชุมชนเกษตรกรรม

เป็นลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่พบว่า มีความแตกต่างจากชุมชน 2 ชุมชนข้างต้น โดยพบว่าส่วนใหญ่เป็นชุมชนชาวไทยที่อาศัยอยู่มาตั้งแต่ดั้งเดิม ก่อนที่จะมีกลุ่มอื่นๆ อพยพเข้ามา รวมถึงลักษณะของการประกอบอาชีพที่มีความแตกต่างออกไป คือ การประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดังนั้นลักษณะที่อยู่อาศัยที่พบ จะกระจายอยู่ตามพื้นที่ทำการเกษตรเพื่อสะดวกในการดูแลรักษาผลผลิตของตน

ค. สังคม

สังคมในที่นี้ คือ วิถีชีวิต กิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และการประกอบอาชีพของประชาชนในเกาะเกร็ด โดยสิ่งที่ทำให้เกาะเกร็ดมีความเป็นเอกลักษณ์ทางด้านนี้ ก็คือ แม้ว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในเกาะเกร็ด จะมีความแตกต่างทางด้านเชื้อชาติก็ตาม แต่ประชาชนส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 85 นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นสิ่งที่แสดงออกมาให้เห็นในวิถีชีวิต หรือกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นจึงมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนา หรือกับวัดเป็นสำคัญ แม้ว่าชาวไทยเชื้อสายมอญมิได้อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้เพียงพื้นที่เดียวของประเทศ พร้อมทั้งประเพณี และวัฒนธรรมมอญที่เกิดขึ้น ก็ยังดำเนินอยู่ตามพื้นที่อื่นๆ เช่นเดียวกัน หรือแม้แต่ชาวไทยที่ประกอบอาชีพการทำกรเกษตร ก็ได้มีเพียงแห่งเดียว แต่ยังสามารถพบเห็นได้ทั่วไปในพื้นที่อื่นๆ ของประเทศ แต่สิ่งที่ทำให้เกาะเกร็ดมีความเป็นเอกลักษณ์ หรือมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น หรือท้องถิ่นอื่น ก็ตรงที่สิ่งเหล่านี้มาอยู่รวมกัน ทำให้ไม่มีที่อื่นเสมอเหมือน รวมถึงการอยู่ในพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะ คือ เป็นเกาะกลางแม่น้ำ ก็ยังทำให้เกาะเกร็ดมีความเป็นเอกลักษณ์มากยิ่งขึ้น อย่างเช่น การประกอบอาชีพเกษตรกรรมบนเกาะเกร็ด ไม่มีการใช้เครื่องทุ่นแรง หรือเทคโนโลยีต่างๆ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก เนื่องจากการมีสภาพเป็นเกาะ ทำให้เป็นข้อจำกัดในการเข้ามาของนวัตกรรมใหม่ๆ รถที่จะบรรทุกสินค้าทางการเกษตรก็ไม่สามารถเข้าไปขนย้ายสินค้าเหล่านี้ในพื้นที่ได้ เนื่องจากไม่มีโครงข่ายการสัญจรรองรับ ดังนั้นการจำหน่ายสินค้าจึงต้องใช้การขนส่งทางน้ำ คือ ใช้เรือแทนรถ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่หาได้ยากในพื้นที่อื่นๆ หรือแม้แต่อาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผา ที่พื้นที่อื่นๆ ก็มีการผลิตเช่นกัน แต่เกาะเกร็ดจะมีเอกลักษณ์ในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่แตกต่างจากที่อื่น ก็คือ นอกจากลักษณะทำเลที่ตั้งของการประกอบอาชีพ รูปทรง หรือสีที่แตกต่างจากที่อื่นแล้ว ยังมีความงดงาม วิจิตรบรรจง ที่มีขั้นตอนการทำที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษชาวมอญอีกด้วย สิ่งต่างๆ เหล่านี้ที่ประกอบรวมกันเป็นสังคมของเกาะเกร็ดแล้ว จึงสามารถกล่าวได้ว่า เกาะเกร็ดมีลักษณะทางสังคมที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากที่อื่น

ง. สถาปัตยกรรม

สำหรับทางด้านสถาปัตยกรรม เช่น วัดวาอารามต่างๆ แม้จะมีความแตกต่างกันบ้างในเรื่องของรูปทรง รายละเอียดระหว่างไทย กับมอญ แต่ก็ไม่ทำให้เกิดปัญหาการอยู่ร่วมกันแต่อย่างใด ประชาชนยังประกอบพิธีกรรมทางศาสนาพุทธที่วัดทั้งสิ้น ทั้งที่เป็นชาวไทย และชาวมอญ จากการที่มีการเข้ามาของวัฒนธรรมมอญนี้เอง ที่ทำให้เกาะเกร็ดมีความเป็นเอกลักษณ์ ในด้านของสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้น ที่มีรูปแบบแบบมอญ นอกจากนี้ยังเป็นสถาปัตยกรรมที่ตั้งอยู่บนเกาะเกร็ด ที่มีลักษณะเป็นเกาะกลางแม่น้ำ จึงทำให้ไม่มีที่ใดเหมือน ลักษณะของที่พักอาศัยริมน้ำก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่บ่งบอกถึง

ความเป็นเอกลักษณ์ของเกาะเกร็ด กล่าวคือ ลักษณะบ้านเรือนจำเป็นต้องมีการยกพื้นให้สูงกว่าระดับน้ำ เพื่อป้องกันน้ำท่วม หรือลักษณะการตั้งบ้านเรือนของชาวไทยเชื้อสายมอญ ที่มีการปลูกบ้านที่หันไปทางทิศเหนือ เพื่อรำลึกถึงถิ่นที่อยู่เดิมที่จากมา ซึ่งแตกต่างจากคนไทยที่นิยม ปลูกบ้านหันไปทางทิศตะวันออก ทำให้ถูกเรียกว่า “มอญขวาง” หรือแม้แต่การมีเจดีย์แบบมอญบริเวณแก่งลัดเกร็ดที่แม้ว่าจะมีรูปทรงที่เหมือนกับเจดีย์มอญทั่วไป แต่ลักษณะที่เป็นเจดีย์เอียงบนเกาะ ที่ไม่มีที่ใดเหมือน ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้สถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมบนเกาะเกร็ดมีความแตกต่างจากที่อื่น

4.2 คุณค่าของเกาะเกร็ด

จากลักษณะของสิ่งต่างๆ ที่กล่าวมาทั้ง 4 ด้าน ทั้งสภาพทางภูมิศาสตร์ รวมถึงผู้อยู่อาศัยอยู่ในเกาะเกร็ดเอง ลักษณะวิถีชีวิต กิจกรรมประเพณี การประกอบอาชีพต่างๆ ที่มาอยู่รวมกันเป็นสังคมของเกาะเกร็ด จนเกิดเป็นการสร้างสรรค์ผลงานทางสถาปัตยกรรมเกิดขึ้น สิ่งต่างๆ เหล่านี้เอง เมื่อประกอบกันเป็นเกาะเกร็ดแล้วย่อมทำให้มีความเป็นเอกลักษณ์เกิดขึ้น ไม่เหมือนที่อื่น และไม่มีที่อื่นเหมือน ดังนั้นบรรยากาศที่เกิดขึ้นจึงมีความโดดเด่น กลายเป็นเอกลักษณ์ของเกาะเกร็ด ซึ่งเอกลักษณ์ต่างๆ เหล่านี้อาจจะเป็นสิ่งที่มีคุณค่า หรือเป็นสิ่งที่ไม่มีคุณค่าก็ได้ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆ ประการ ทั้งที่มีอยู่ในตัวของมันเอง หรือในสิ่งแวดล้อมรอบข้าง ดังนั้นผู้ศึกษาจึงได้พัฒนาเกณฑ์และขั้นตอนเพื่อใช้ในการวิเคราะห์และประเมินคุณค่าจากแนวคิดของการอนุรักษ์หลายๆ แนวคิด (ดังได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2) ซึ่งพิจารณาให้มีความครอบคลุมเนื้อหา และความสำคัญในด้านต่างๆ ที่จะเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงคุณค่าของเกาะเกร็ดในลักษณะต่างๆ ที่ปรากฏอยู่

สำหรับเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการกำหนดว่าสิ่งใดเป็นสิ่งที่น่าจะมีคุณค่านั้น พิจารณาจากเอกลักษณ์ที่กล่าวมาข้างต้น โดยผู้ศึกษาเองเป็นผู้พิจารณากำหนดตัวแปร* ในการศึกษาครั้งนี้ จากหลักฐานอ้างอิงต่างๆ รวมถึงการสังเกต และสำรวจภาคสนาม ซึ่งคุณค่าที่เกิดขึ้นจากหลักฐานและเอกลักษณ์นั้น ย่อมมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะของหลักฐาน จึงต้องมีการประเมินค่าจากหลักฐานที่หลงเหลืออยู่ เพื่อให้เห็นถึงความมีลักษณะพิเศษของตน โดยแบ่งการวิเคราะห์หรือออกเป็น 2 ส่วน คือ คุณค่าจากการพิจารณาหลักฐานด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และวัฒนธรรม และการรับรู้ของประชาชน

* ตัวแปรที่ใช้เพื่อประเมินคุณค่าทั้งคุณค่าจากการพิจารณาหลักฐานด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และวัฒนธรรม และการรับรู้ของประชาชน เนื่องจากเกิดข้อจำกัดทางด้านผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนั้นการออกแบบสอบถามการรับรู้ของประชาชนจึงสร้างขึ้น เพื่อให้ประชากรตัวอย่างสามารถเข้าใจคำถาม และเกิดความสะดวกในการใช้เวลาเพื่อตอบแบบสอบถาม ดังนั้นตัวแปรที่ใช้จึงมีจำนวนไม่เท่ากัน แต่ท้ายที่สุดแล้วสามารถนำมาวิเคราะห์ร่วมกันกับคุณค่าที่ทำการศึกษจากหลักฐานด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และวัฒนธรรมได้ ที่เป็นการแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์และคุณค่าของเกาะเกร็ด

ก. **คุณค่าจากการพิจารณาหลักฐานด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และ วัฒนธรรม** ในที่นี้หมายถึง คุณค่าที่ปรากฏในรายละเอียดขององค์ประกอบด้านต่างๆ ในสภาพแวดล้อมของเกาะเกร็ด มีเกณฑ์ในการพิจารณาดังนี้

1. **คุณค่าทางประวัติศาสตร์** เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของเกาะเกร็ดในด้านประวัติศาสตร์และพัฒนาการ ที่แสดงออกมาในรูปของอนุสรณ์สถาน คือ โบราณสถาน โบราณวัตถุ หรือย่าน หรือพื้นที่ส่วนหนึ่งส่วนใดของเมือง ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี

2. **คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์** ประกอบด้วยคุณค่าที่บ่งบอกถึงความงาม ความพึงพอใจ โดยปรากฏออกมาในรูปแบบ หรือความน่าสนใจของงานศิลปกรรมแขนงต่างๆ ทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์ และองค์ประกอบต่างๆ ของเกาะเกร็ด

3. **คุณค่าทางวัฒนธรรม** เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิต สังคมประเพณีของผู้อยู่อาศัยในชุมชนบนเกาะเกร็ด

ข. **การรับรู้ของประชาชน** หมายถึง การใช้แบบสอบถาม เพื่อวิเคราะห์หาคุณค่าที่เกิดขึ้นจากกระบวนการรับรู้ของผู้คนที่มีต่อองค์ประกอบชุมชนด้านต่างๆ ในสภาพแวดล้อมของเกาะเกร็ด

ก. **คุณค่าจากการพิจารณาหลักฐานด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และวัฒนธรรม**

1. **คุณค่าทางประวัติศาสตร์**

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของเกาะเกร็ด พบว่า ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งในพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ทำให้เกิดสิ่งที่มีคุณค่าเกิดขึ้นของเกาะเกร็ด คือ การขุดคลองลัดเกร็ดน้อยขึ้น เพื่อลัดแม่น้ำเจ้าพระยา ในปีพ.ศ. 2265 หรือในรัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระแห่งกรุงศรีอยุธยา เมื่อเวลาผ่านไปคลองที่ถูกขุดขึ้นถูกความแรงของกระแสน้ำกัดเซาะตลิ่งจนพังลงกลายเป็นลำน้ำที่กว้างขึ้น จึงทำให้ส่วนของพื้นดินที่เป็นคูกอยู่ระหว่างลำน้ำเดิมกับคลองลัดเกร็ดน้อยมีสภาพเป็นเกาะปรากฏชัด ทำให้เรียกพื้นที่ส่วนนี้ว่าเป็นเกาะ นอกจากนี้ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ลักษณะการสร้างชุมชนที่เจริญมาตั้งแต่ปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอยู่ร่วมกันบนเกาะแห่งนี้ 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ประชากรเชื้อสายมอญ ไทย - ไทยจีน และประชากรผู้นับถือศาสนาอิสลาม ดังที่ได้อธิบายถึงสาเหตุ และการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานไว้แล้วในบทที่ 3

จากการวิเคราะห์ พบว่า ด้วยปัจจัยทางกายภาพ หรือสภาพภูมิศาสตร์ของเกาะเกร็ดที่ล้อมรอบไปด้วยน้ำ ทำให้เกาะเกร็ดเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่า เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานเพื่อการประกอบ

อาชีพ เพราะเป็นที่ราบน้ำท่วมถึงเหมาะแก่การเกษตรกรรม และมีทำเลที่ตั้งที่สามารถติดต่อกับชุมชนภายนอกได้สะดวกด้วยการคมนาคมทางน้ำ โดยประชากรกลุ่มใหญ่บนเกาะเกร็ด มี 2 กลุ่ม คือ ไทยและมอญ ทั้งสองกลุ่มมีความสัมพันธ์ในเชิงเกื้อกูลกัน เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการใช้ทรัพยากรในการดำรงชีพแตกต่างกัน ทำให้ไม่เกิดความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากร และยังทำให้มีการตั้งถิ่นฐานที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ที่อยู่อาศัยของชุมชนมอญจะเกาะกลุ่มกันตามริมแม่น้ำ เพราะส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผา ต้องอาศัยการคมนาคมทางน้ำในการนำผลผลิตที่ได้ออกไปแลกเปลี่ยนสินค้าหรือค้าขายกับชุมชนอื่น ส่วนชุมชนชาวไทยทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก ต้องใช้พื้นที่เกษตรกรรมมาก การตั้งถิ่นฐานจึงกระจายไปตามพื้นที่ทำกินไม่เกาะกลุ่มหนาแน่นเท่าชุมชนมอญ การประกอบอาชีพที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบนเกาะเกร็ดสืบทอดมาตั้งแต่อดีต จึงเป็นสิ่งที่มีความคุณค่า ประชากรทั้ง 2 กลุ่มนับถือศาสนาเดียวกัน คือ ศาสนาพุทธ เห็นได้จากการมีวัดที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หลายแห่ง นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์ที่ดีมาในประวัติศาสตร์ตั้งแต่อดีต ในเชิงเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความมีน้ำใจให้แกกัน ทำให้ไม่มีความขัดแย้งกันในสังคม เกิดการผสมผสานกันทางวัฒนธรรมตามเวลาที่เปลี่ยนแปลงไป แต่อย่างไรก็ตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเกาะเกร็ด ยังคงแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่มีคุณค่าที่สืบออกมาทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่มีความแตกต่างไปจากชุมชน หรือพื้นที่อื่น โดยมีความคุณค่าในรูปแบบเฉพาะแห่งตน

การประเมินคุณค่าทางประวัติศาสตร์* โดยคุณค่าทางประวัติศาสตร์เป็นสิ่งที่แสดงถึงบทบาท และความสำคัญของเกาะเกร็ดในทางประวัติศาสตร์ แสดงให้เห็นถึงสิ่งที่มีคุณค่าที่เกิดขึ้นจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปสถาปัตยกรรม มีแนวทางในการพิจารณาคุณค่า (ดังแสดงในตาราง 4.1) ดังนี้

ก. เป็นบริเวณหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และใช้อายุหรือความเก่าแก่มากเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา โดยสิ่งที่มีอายุมาก ถือได้ว่ามีคุณค่ามาก และสิ่งที่มีอายุน้อยในลำดับต่อมา ย่อมมีคุณค่าลดลงตามลำดับ ดังนี้

(1) สมัยกรุงศรีอยุธยา	มีค่าคะแนนเท่ากับ	3	คะแนน
(2) สมัยกรุงธนบุรี	มีค่าคะแนนเท่ากับ	2	คะแนน
(3) สมัยกรุงรัตนโกสินทร์	มีค่าคะแนนเท่ากับ	1	คะแนน

* การกำหนดค่าคะแนนให้ถือว่าทุกปัจจัยมีความสำคัญเท่ากันหมด ดังนั้นจึงไม่มีการให้ค่าน้ำหนัก

ข. เป็นบริเวณหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับบุคคลทางประวัติศาสตร์ ระดับกษัตริย์ ถือว่ามีคุณค่าสูงสุด ระดับเจ้านาย ขุนนาง ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ หรือพระสงฆ์ ถือว่ารองลงมา ระดับประชาชนทั่วไปถือว่ามีน้อยสุด ดังนี้

(1) ระดับกษัตริย์	มีค่าคะแนนเท่ากับ	3	คะแนน
(2) ระดับเจ้านาย	มีค่าคะแนนเท่ากับ	2	คะแนน
(3) ระดับประชาชน	มีค่าคะแนนเท่ากับ	1	คะแนน

ค. เป็นบริเวณหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต วัฒนธรรมประเพณี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ให้มีคุณค่าสูงสุด หากเกี่ยวข้องแต่ในอดีต แต่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีความสำคัญในระดับกษัตริย์ จนถึงระดับเจ้านาย ให้มีคุณค่ารองลงมา และหากเกี่ยวข้องในอดีต แต่ปัจจุบัน (ปีพ.ศ. 2545) ไม่มีความเกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต วัฒนธรรมประเพณีใดๆ ให้มีค่าน้อยสุด ดังนี้

(1) อดีตจนถึงปัจจุบัน	มีค่าคะแนนเท่ากับ	3	คะแนน
(2) อดีตแต่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญ	มีค่าคะแนนเท่ากับ	2	คะแนน
(3) อดีต	มีค่าคะแนนเท่ากับ	1	คะแนน
(4) ไม่มีความเกี่ยวข้อง	มีค่าคะแนนเท่ากับ	0	คะแนน

ง. เป็นข้อมูล และความรู้ทางประวัติศาสตร์ของเกาะเกร็ด โดยบริเวณ หรือสิ่งที่ทำให้เกิดความรู้ ทราบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่สืบทอดมายาวนานที่สุดตั้งแต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยา (อดีต - พ.ศ.2310) ให้มีคุณค่าสูงสุด สมัยกรุงธนบุรี (พ.ศ.2310 - พ.ศ.2325) ให้มีคุณค่ารองลงมา และสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (พ.ศ.2325 - ปัจจุบัน) ให้มีค่าน้อยสุด ดังนี้

(1) สมัยกรุงศรีอยุธยา	มีค่าคะแนนเท่ากับ	3	คะแนน
(2) สมัยกรุงธนบุรี	มีค่าคะแนนเท่ากับ	2	คะแนน
(3) สมัยกรุงรัตนโกสินทร์	มีค่าคะแนนเท่ากับ	1	คะแนน
(4) ไม่มีความเกี่ยวข้อง	มีค่าคะแนนเท่ากับ	0	คะแนน

ตาราง 4.1 แสดงการวิเคราะห์คุณค่าทางประวัติศาสตร์

ชื่อ	เกณฑ์การวัดคุณค่าทางประวัติศาสตร์				รวม	ที่ตั้งและคุณค่า
	ก.	ข.	ค.	ง.		
1. เจดีย์มอญที่แก่งลัดเกร็ด (เจดีย์เฉียง)	3	1	0	3	7	<ul style="list-style-type: none"> หมู่ 7 -สันนิษฐานว่าชาวมอญที่อพยพเข้ามาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ร่วมกันสร้าง -รูปแบบและลักษณะการสร้างที่รับรูปแบบมาจากมอญ มีรูปทรงแบบเจดีย์อย่างกุ่ม
2. วัดฉิมพลีสุทธาวาส	3	3	3	3	12	<ul style="list-style-type: none"> หมู่ 1 -สร้างในสมัยอยุธยา โดยชาวมอญ แต่ทำการบูรณะโดยชาวจีนชื่อเจ้าสัวฉิม เมื่อพ.ศ.2375 และทำการปฏิสังขรณ์ในสมัยรัชกาลที่ 2 -สถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน -รูปแบบและลักษณะการสร้างที่รับรูปแบบมาจากมอญ
3. วัดป่าเลไลย์	3	0	1	0	4	<ul style="list-style-type: none"> หมู่ 1 -เป็นวัดที่สร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง -เป็นวัดร้าง ปัจจุบันรวมกับวัดฉิมพลี
4. วัดศาลากุน	2	2	3	0	7	<ul style="list-style-type: none"> หมู่ 3 -สร้างเมื่อพ.ศ.2394 ผู้สร้างคือเจ้าพระยารัตนาธิเบศร์ (กุน) สมุหนายก รัชราชการในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช -เดิมเกาะเกร็ดมีชื่อว่าเกาะศาลากุน เหมือนกับชื่อวัด เพิ่งมาเปลี่ยนเป็นเกาะเกร็ดภายหลังที่ตั้งเป็นตำบลเกาะเกร็ด -สถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
5. วัดจันทร์	3	0	1	0	4	<ul style="list-style-type: none"> หมู่ 4 -สันนิษฐานว่าเป็นวัดที่สร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย -ปัจจุบันเป็นวัดร้าง
6. วัดมะขามทอง	3	0	1	0	4	<ul style="list-style-type: none"> หมู่ 5 -สันนิษฐานว่าเป็นวัดที่สร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย -ปัจจุบันเป็นวัดร้าง

ชื่อ	เกณฑ์การวัดคุณค่าทางประวัติศาสตร์				รวม	ที่ตั้งและคุณค่า
	ก.	ข.	ค.	ง.		
7. วัดเสารงทอง	2	2	3	2	9	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 6 -สร้างในสมัยกรุงธนบุรีโดยชาวมอญ แต่ทำการปฏิสังขรณ์ในตอนปลายรัชกาลที่ 4 โดยเจ้าจอมมารดาอำภาในร. 2 -สถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน -สันนิษฐานว่าที่ตั้งวัดอาจเป็นส่วนหมากมาก่อน -รูปแบบและลักษณะการสร้างที่รับรูปแบบมาจากมอญ
8. วัดไผ่ล้อม	2	2	3	2	9	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 6 -สร้างเมื่อปีพ.ศ.2313 ต่อมาตระกูลคชเสนีย์สายพระยาแจ้งร่วมกันบูรณะเมื่อพ.ศ.2318 -สถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน -รูปแบบและลักษณะการสร้างที่รับรูปแบบมาจากมอญ
9. วัดปรมย์ยิกาวาส	3	3	3	3	12	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 7 -สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลายโดยชาวมอญ แต่ทำการปฏิสังขรณ์ในสมัยร. 5 และโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนนามพระอารามนี้เป็นวัดปรมย์ยิกาวาส -เป็นสำนักเรียนบาลีรามัญที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นวัดที่ยังสวดภาษามอญอยู่ -สถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนา เป็นศูนย์รวมของพระสงฆ์และชาวบ้าน นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน -รูปแบบและลักษณะการสร้างที่รับรูปแบบมาจากมอญ
10. พิพิธภัณฑสถาน วัดปรมย์ยิกาวาส	1	3	0	3	7	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 7 -เปิดเป็นพิพิธภัณฑสถานให้เข้าชมเมื่อปีพ.ศ.2540 -สถานที่ที่รวบรวมศิลปวัตถุที่เก่าแก่ งดงามทรงคุณค่าทางศิลปะ และประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาให้ชม เพื่อการศึกษาเรียนรู้จำนวนมาก
11. ศูนย์วัฒนธรรม ชุมชนกวานอาม่าน (พิพิธภัณฑสถาน เครื่องปั้นดินเผา)	1	1	0	3	5	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 6 -เปิดเป็นพิพิธภัณฑสถานในปีพ.ศ.2525 ผู้ก่อตั้ง คือ นายพิศาล บุญผูก ชาวไทยเชื้อสายมอญในเกาะเกร็ด -เป็นที่รวบรวมเครื่องปั้นดินเผาหลายรูปแบบชาวมอญที่ผลิตมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

ชื่อ	เกณฑ์การวัดคุณค่าทางประวัติศาสตร์				รวม	ที่ตั้งและคุณค่า
	ก.	ข.	ค.	ง.		
						-แสดงให้เห็นถึงการประกอบอาชีพ แสดงภูมิปัญญาชาวบ้านของชาวมอญที่มีความชำนาญในศิลปะและวิทยาการหลายแขนง ที่ได้รับการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน
12. เตาเผา เครื่องปั้นดินเผา (เตาเผาโบราณ)	3	1	3	0	7	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 1,6,7 -เตาเผา สำหรับเผาเครื่องปั้นดินเผา มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย -แสดงให้เห็นถึงการประกอบอาชีพการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบนเกาะเกร็ดในอดีตที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน
13. เครื่องปั้นดินเผา	3	1	3	3	10	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 1,6,7 -การผลิตเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพที่เข้ามาพร้อมกับการอพยพเข้ามาของชาวมอญ -แนวคิดและรูปแบบการผลิตแบบมอญ -แสดงถึงการที่เกาะเกร็ดมีดินที่เหมาะสมในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา
14. งานเครื่องกระดามอญ	3	2	3	0	8	<ul style="list-style-type: none"> ● - -แนวคิดและรูปแบบแบบมอญ สืบทอดมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา -เป็นส่วนสำคัญในการทำโรงแรม เพื่อบูชาพระสงฆ์ผู้ล่วงลับไปแล้ว
15. ชุมชนที่อาศัยอยู่ริมน้ำ	3	2	3	2	10	<ul style="list-style-type: none"> ● พื้นที่ริมน้ำรอบเกาะ -เกาะเกร็ดมีสภาพเป็นเกาะทำให้ประชาชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ริมน้ำมาตั้งแต่อดีต เพื่อความสะดวกในการเดินทางและการประกอบอาชีพ -ชาวมอญในอดีตที่อพยพเข้ามาส่วนใหญ่เป็นขุนนาง ทหาร ข้าราชการ ชั้นผู้ใหญ่ ต้องการอยู่ริมน้ำเพราะไม่คิดว่าต้องตั้งถิ่นฐานถาวร และเพื่อสะดวกในการเดินทางไปค้าขาย
16. ชุมชนเกษตรกรรม	3	3	3	1	10	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่วนใหญ่หมู่ 2,3,4,5 -เป็นชาวไทยที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมาแต่ดั้งเดิม -เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำกรเกษตร โดยใช้ น้ำจากคลองต่างๆ ภายในเกาะ -มีผลไม้ที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่5 เป็นที่โปรดปรานของเจ้านายและข้าราชการบริวาร

ชื่อ	เกณฑ์การวัดคุณค่าทางประวัติศาสตร์				รวม	ที่ตั้งและคุณค่า
	ก.	ข.	ค.	ง.		
17. ชุมชน เครื่องปั้นดินเผา	3	1	3	3	10	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่วนใหญ่หมู่ 1,6,7 -ส่วนใหญ่เป็นชาวมอญที่อพยพเข้ามาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย -ประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผา เหมือนทำที่เมืองมอญมาก่อน และสืบทอดให้ลูกหลานมาจนถึงปัจจุบัน -เป็นชุมชนที่เต็มไปด้วยความเป็นเอกลักษณ์ไม่ว่าจะเป็นการทำเครื่องปั้นดินเผา หรือศิลปวัฒนธรรมแบบมอญ
18. ปี่พาทย์มอญ	3	1	3	1	8	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 7 -บรรพบุรุษชาวมอญที่อพยพเข้ามานำความรู้ด้านดนตรีปี่พาทย์มอญเข้ามายังเกาะเกร็ด ทำให้เกิดการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน -มีโอกาสบรรเลงถวายต่อหน้าพระพักตร์พระมหากษัตริย์
19. รำมอญ	3	1	3	1	8	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่วนใหญ่หมู่ 1,6,7 -บรรพบุรุษชาวมอญที่อพยพเข้ามานำความรู้ด้านการรำมอญเข้ามายังเกาะเกร็ด ทำให้เกิดการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน -มีโอกาสรำถวายต่อหน้าพระพักตร์พระมหากษัตริย์
20. ประเพณีสงกรานต์	3	1	3	0	7	<ul style="list-style-type: none"> ● - -มีมาตั้งแต่อดีต ทั้งชาวไทยและชาวมอญจะมีการทำบุญฉลองเหมือนกัน แต่จะแตกต่างกันในพิธีกรรมของชาวมอญที่เพิ่มเข้ามา เช่น การแห่หางหงส์ แห่ข้าวแช่ แห่ปลา แห่น้ำหวาน การทำบุญกลางบ้าน การเล่นสะบ้า ฯลฯ
21. การรำเจ้า	3	1	3	0	7	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 1 -เป็นการรำที่คนมอญถือปฏิบัติตั้งแต่อยู่เมืองมอญ -เป็นประเพณีที่จัดขึ้นทุกปีหลังสงกรานต์ -รู้ถึงวัฒนธรรมประเพณีมอญที่นำเข้ามาผสมผสานกับวัฒนธรรมประเพณีของไทย
22. ประเพณีการทำบุญออกพรรษา	3	1	3	0	7	<ul style="list-style-type: none"> ● - -มีมาตั้งแต่อดีต เป็นประเพณีทางพระพุทธศาสนา -ชาวไทยและชาวมอญจะมีการทำบุญฉลองเหมือนกัน แต่จะแตกต่างกันในพิธีกรรมของชาวมอญที่เพิ่มเข้ามา เช่น มีการตักบาตรทางน้ำ ตักบาตรดอกไม้ ประเพณีซ่อนรูป

ชื่อ	เกณฑ์การวัดคุณค่าทางประวัติศาสตร์				รวม	ที่ตั้งและคุณค่า
	ก.	ข.	ค.	ง.		
23. ประเพณีการจุด ลูกหนู	3	2	3	0	8	<ul style="list-style-type: none"> - ลูกหนูเป็นดอกไม้เพลิงชนิดหนึ่ง ซึ่งชาวมอญใช้จุดศพพระสงฆ์ - มีการสืบทอดโดยประชาชนบนเกาะเกร็ดมาจนถึงปัจจุบัน
24. อาหารมอญ โบราณ	3	1	3	0	7	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นสิ่งที่บรรพบุรุษชาวมอญนำเข้ามายังเกาะเกร็ด ตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน - อาหารมอญบางชนิดหารับประทานยากในที่อื่น แต่ที่เกาะเกร็ดยังคงทำรับประทานกันอยู่ทั่วไป
25. อาหารชาววัง	1	3	3	1	8	<ul style="list-style-type: none"> - พระมหากษัตริย์และพระบรมวงศ์โปรดปรานการเสด็จประพาสพระราชวังบางปะอินมากและมักใช้เกาะเกร็ดเป็นที่พักระหว่างทาง - มีการบำเพ็ญกุศลที่วัดปรมัยยิกาวาสเป็นประจำ ทำให้ชาวเกาะเกร็ดได้รับการถ่ายทอดวิชาอาหารคาวหวานชาววัง เนื่องจากต้องไปเป็นลูกมือในการประกอบอาหาร

สรุป คุณค่าทางประวัติศาสตร์จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ส่วนใหญ่อยู่ในพื้นที่หมู่ 1, 6 และ 7 ที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยเชื้อสายมอญ

2. คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์

คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ เป็นคุณค่าอีกด้านหนึ่งที่สะท้อนความงดงาม ความพึงพอใจของคนในเกาะเกร็ด ที่มีต่อความเป็นมาของชุมชน ลักษณะที่อยู่อาศัย สภาพสังคม ชีวิตความเป็นอยู่ การถ่ายทอดความคิด ความเชื่อ และความศรัทธา ออกมาเป็นหลักฐานทั้งทางโบราณคดี ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม

จากลักษณะทางกายภาพที่มีสภาพเป็นเกาะ ก่อให้เกิดการตั้งถิ่นฐานของชุมชนอยู่ตามริมฝั่งแม่น้ำ เพื่อความสะดวกในการคมนาคม โดยเฉพาะในอดีตที่อาศัยการเดินทางโดยใช้ทางน้ำเป็นหลัก รวมถึงพื้นที่ภายในเกาะเกร็ดยังมีคูคลองธรรมชาติ อยู่ในเขตหมู่บ้านต่างๆ กระจายทั่วทั้งเกาะ เพื่อประโยชน์ในการเดินทางและการใช้น้ำในด้านต่างๆ ของประชากร ต่อมามีการพัฒนาจากถนนลูกรังสู่ถนนคอนกรีตในปัจจุบัน ทำให้บ้านเรือนเริ่มขยายมาสู่สองฝั่งของถนนมากขึ้น (ดังแสดงในแผนที่ 3.5) แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นการใช้พาหนะเดินทางภายในเกาะก็ยังคงใช้สูงสุดแค่ยานพาหนะขนาดเล็ก

ได้แก่ รถจักรยาน หรือรถจักรยานยนต์ สำหรับรถยนต์ไม่สามารถเข้ามาใช้ภายในเกาะได้ เนื่องจากข้อจำกัดทางกายภาพ รวมถึงความไม่สะดวกในการเดินทางข้ามฟาก อีกทั้งการที่ทางจังหวัดมีการออกกฎหมายควบคุมการก่อสร้างไว้ไม่ให้มีการก่อสร้างอาคารสูงเกินกว่า 9 เมตร หรือ 16 เมตร (สำนักงานจังหวัดนนทบุรี, 2539: 64 – 82) ทำให้การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพโดยการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีดำเนินไปอย่างช้าๆ และไม่เปลี่ยนแปลงไปมากนัก ทำให้คุณค่าที่มีอยู่ในผลงานทางศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม รวมถึงคุณค่าในวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ของประชาชนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานบนเกาะเกร็ดไม่ถูกทำลายโดยเทคโนโลยี หรือวิวัฒนาการสมัยใหม่

การประเมินคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์* โดยคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ เป็นคุณค่าที่ปรากฏออกมาในรูปแบบงานศิลปกรรมแขนงต่างๆ ทั้งจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์ และองค์ประกอบต่างๆ ของเกาะเกร็ด มีแนวทางในการพิจารณาค่า (ดังแสดงในตาราง 4.2) ดังนี้

ก. เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นพื้นถิ่นของเกาะเกร็ด พื้นถิ่นในที่นี้ คือ การแสดงให้เห็นว่ามีต้นกำเนิดเกิดขึ้นที่เกาะเกร็ด ให้มีคุณค่ามากที่สุด หากมีการรับมาจากที่อื่นตั้งแต่อดีต และกลายเป็นส่วนหนึ่งของเกาะเกร็ดไปแล้ว ให้มีคุณค่ารองลงมา และหากมีการรับมาจากที่อื่นตั้งแต่อดีต แต่สามารถพบเห็นในแหล่งอื่นเช่นเดียวกัน ให้มีค่าน้อยสุด

(1) เกิดขึ้นที่เกาะเกร็ด มีค่าคะแนนเท่ากับ	3	คะแนน
(2) รับมาจากที่อื่น และ มีค่าคะแนนเท่ากับ เป็นส่วนหนึ่งของเกาะเกร็ด	2	คะแนน
(3) รับมาจากที่อื่น แต่ยังมีค่าคะแนนเท่ากับ คงพบเห็นทั่วไปในแหล่งอื่น	1	คะแนน
(4) ไม่แสดงถึงความเป็น มีค่าคะแนนเท่ากับ เป็นพื้นถิ่น	0	คะแนน

ข. มีลักษณะเด่นทางด้านความงามเชิงศิลปะทั้งรูปทรง สี สัน องค์ประกอบทางศิลปะ การที่จะบอกว่าสิ่งหนึ่งนั้นมีความงามมากกว่าอีกสิ่งหนึ่งนั้น เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ต้องขึ้นอยู่กับความรู้สึกส่วนบุคคล ดังนั้นการพิจารณาในด้านนี้จะศึกษาที่ความสมบูรณ์ของผลงาน เป็นที่รู้จักอย่างเด่นชัด รวมถึงมีการ

* การกำหนดค่าคะแนนให้ถือว่าทุกปัจจัยมีความสำคัญเท่ากันหมด ดังนั้นจึงไม่มีการให้น้ำหนัก

รักษาให้อยู่ในสภาพดีจนถึงปัจจุบัน การเข้ามาดูแลรักษา หรือการบูรณะปฏิสังขรณ์ในแต่ละครั้งกระทำโดยพระมหากษัตริย์ หรือมีฐานะในระดับเมืองและชุมชน ให้มีคุณค่าสูงสุด หากมีสภาพความเด่นชัดที่ร่องลงมา และการเข้ามาดูแลรักษา กระทำโดยประชาชนทั่วไป ก็ให้มีคุณค่าที่ร่องลงไป และหากเป็นสิ่งที่ไม่มีความวิจิตร สีสัน ลวดลายต่างๆ ไม่มีความเด่นชัด รวมถึงไม่ได้รับการดูแลหรือเอาใจใส่ ปล่อยให้ชำรุดทรุดโทรม ให้มีค่าน้อยสุด ดังนี้

(1) สมบูรณ์และงดงาม มีค่าคะแนนเท่ากับ	3	คะแนน
ที่สุด		
(2) สมบูรณ์และงดงาม มีค่าคะแนนเท่ากับ	2	คะแนน
ในระดับที่ร่องลงมา		
(3) สมบูรณ์และงดงาม มีค่าคะแนนเท่ากับ	1	คะแนน
น้อยสุด		
(4) ไม่แสดงถึงความงาม มีค่าคะแนนเท่ากับ	0	คะแนน
เชิงศิลปะ		

ค. เป็นงานที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ และความก้าวหน้าเทคโนโลยี ในช่วงเวลาต่างๆ เป็นสิ่งที่แสดงถึงความสามารถของผู้สร้างสรรค์ผลงานในยุคนั้นๆ โดยให้ถือว่าหากเกิดขึ้นในยุคที่เก่าแก่ที่สุด ก็ถือว่ามีความค่ามากที่สุด หากเกิดในยุคต่อๆ มาให้มีคุณค่าที่ร่องลงมา

(1) สมัยกรุงศรีอยุธยา มีค่าคะแนนเท่ากับ	3	คะแนน
(2) สมัยกรุงธนบุรี มีค่าคะแนนเท่ากับ	2	คะแนน
(3) สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ มีค่าคะแนนเท่ากับ	1	คะแนน
(4) ไม่มีความเกี่ยวข้อง มีค่าคะแนนเท่ากับ	0	คะแนน

ง. เป็นสิ่งที่หายากและมีความเป็นที่สุด ให้ถือว่ามีความค่ามากที่สุด หากสิ่งนั้นหรือบริเวณนั้นมีที่เกาะเกร็ดเพียงที่เดียว หากพบเห็นได้ในที่อื่น แต่ไม่มากนัก เช่น 2 – 3 ที่ ก็ให้ถือว่ามีความค่ารองลงมา และหากพบเห็นได้ในที่อื่น และมีจำนวนสถานที่หรือแหล่งที่พบมากกว่า 3 แต่ไม่ถึง 10 ก็ให้มีค่าน้อยสุด

(1) มีที่เกาะเกร็ดที่เดียว มีค่าคะแนนเท่ากับ	3	คะแนน
(2) พบเห็นที่อื่นบ้าง มีค่าคะแนนเท่ากับ	2	คะแนน
(3) พบเห็นที่อื่น มีค่าคะแนนเท่ากับ	1	คะแนน
(4) ไม่เป็นสิ่งหายากเลย มีค่าคะแนนเท่ากับ	0	คะแนน

ตาราง 4.2 แสดงการวิเคราะห์คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์

ชื่อ	เกณฑ์การวัดคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์				รวม	ที่ตั้งและคุณค่า
	ก.	ข.	ค.	ง.		
1. เจดีย์มอญที่แจ้งลัดเกร็ด (เจดีย์เอียง)	2	3	0	3	8	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 7 -งานศิลปกรรมแบบมอญ สร้างโดยช่างฝีมือชาวมอญที่อพยพเข้ามาอยู่เกาะเกร็ด -การเอียงของเจดีย์ที่สันนิษฐานว่าเกิดจากความแรงของกระแสน้ำ ทำให้มีความเป็นเอกลักษณ์ที่มีเพียงที่เกาะเกร็ดแห่งเดียว
2. วัดฉิมพลีสุทธาวาส	2	3	1	2	8	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 1 -มีอุโบสถสมัยอยุธยาที่ได้รับการปฏิสังขรณ์ในสมัยรัชกาลที่ 2 ที่แม้ว่าจะเป็นอุโบสถที่มีขนาดเล็ก แต่ถือได้ว่ามีความงดงามมากแห่งหนึ่งในประเทศไทย -ลายหน้าบันของโบสถ์จำหลักเป็นรูปพระจันทร์ทรงรถคล้ายกับที่วัดสุทัศน์มาก ความประณีตของงานแกะสลักและความแปลกของรูปแบบ ซึ่งมีเพียง 2 วัดนี้ที่นำทำขึ้นในสมัยเดียวกัน -แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานทางด้านศิลปสถาปัตยกรรมทั้งของไทย มอญ และจีน อย่างลงตัว
3. วัดป่าเลไลย์	0	1	0	0	1	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 1 -เพดานโบสถ์เขียนลายทองอยู่ในสภาพที่ที่สวยงามมากและคงสภาพที่ดีอยู่ -ภายนอกโบสถ์มีพระปางป่าเลไลย์ที่เด่นเป็นสง่าอยู่ สามารถมองเห็นได้จากภายในเรือที่ล่นอยู่ในแม่น้ำลัดเกร็ด
4. วัดศาลากุน	0	2	0	0	2	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 3 -สิ่งก่อสร้างภายในวัดสร้างขึ้นใหม่ทั้งหมด โดยชนรุ่นหลังของเกาะเกร็ด ไม่มีเค้าเดิมเหลืออยู่เลย แม้ศาลาจีนกุนก็มีเพียงค้ำบอกเล่าต่อๆ กันมา
5. วัดจันทร์	0	0	0	0	0	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 4
6. วัดมะขามทอง	0	0	0	0	0	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 5

ชื่อ	เกณฑ์การวัดคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์				รวม	ที่ตั้งและคุณค่า
	ก.	ข.	ค.	ง.		
7. วัดเสารงทอง	1	2	2	3	8	<ul style="list-style-type: none"> • หมู่ 6 -มีวิหารโบราณ ประตูลงรักปิดทองเป็นรูปทวารบาลจีนที่สวยงาม -มีเจดีย์สมัยอยุธยาที่มีรูปทรงแปลกไม่เหมือนเจดีย์ที่อื่น คือองค์ระฆังทำเป็นพู ชาวบ้านเรียกเจดีย์ทรงมะเฟือง -มีอาคารเรียนแห่งแรกสำหรับนักเรียนมัธยมโดยเฉพาะ สร้างเมื่อพ.ศ.2451 โดยท่านขุนเทพภักดี (สง จารุสังข์) ปัจจุบันทำเป็นห้องสมุดประชาชน
8. วัดไผ่ล้อม	2	3	2	0	7	<ul style="list-style-type: none"> • หมู่ 6 -มีโบสถ์ที่งดงามมาก ลายหน้าบันจำหลักไม้เป็นลายดอกไม้ มีคันทวยและบัวหัวเสาที่งดงามเช่นกัน แสดงให้เห็นถึงความ เป็นพื้นถิ่นของชาวมอญ -มีเจดีย์ที่เป็นสถาปัตยกรรมแบบมอญที่มีรูปทรงแปลกคือฐานสี่เหลี่ยมย่อมุมสิบสองแต่องค์ระฆังทำเป็นรูปบาตรคว่ำ มียอดทรงกลมประดับลายปูนปั้นอย่างสวยงาม
9. วัดปรมัยยิกาวาส	2	3	3	3	11	<ul style="list-style-type: none"> • หมู่ 7 -งานศิลปกรรม-สถาปัตยกรรมภายในวัดเป็นแบบมอญ -มีพระพุทธรูปที่เป็นศิลปะรามัญที่ช่างได้นำเอาศิลปะไทยเข้าไปเจือปนจึงดูแปลกตา มีความงดงามไม่มีที่ใดเหมือน สันนิษฐานว่ามีเพียงชิ้นเดียวในโลก -จิตรกรรมฝาผนัง มีภาพไตรภูมิที่แปลกไม่เหมือนที่อื่น มีลักษณะผสมระหว่างจิตรกรรมประเพณีไทยกับตะวันตก -มีพระมหารามัญเจดีย์ ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุซึ่งเป็นเจดีย์ทรงรามัญที่รัชกาลที่ 5 ทรงโปรดให้สร้างขึ้น -เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปประจำจังหวัดนนทบุรี คือ พระนนทมนินทร์
10. พิพิธภัณฑ์วัดปรมัยยิกาวาส	0	2	0	3	5	<ul style="list-style-type: none"> • หมู่ 7 -เก็บรวบรวมศิลปวัตถุที่เก่าแก่ที่เกี่ยวข้องกับประชากรบนเกาะเกร็ด โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับชาวมอญ -มีพระไตรปิฎกอักษรรามัญ ฉบับหลวง ฉบับเดียวในประเทศไทย และมีความครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด

ชื่อ	เกณฑ์การวัดคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์				รวม	ที่ตั้งและคุณค่า
	ก.	ข.	ค.	ง.		
11. ศูนย์วัฒนธรรมชุมชนกวานอาม่าน (พิพิธภัณฑสถานเครื่องปั้นดินเผา)	0	2	3	3	8	<ul style="list-style-type: none"> หมู่ 6 -มีเพียงแห่งเดียวที่เป็นที่เก็บรวบรวมเครื่องปั้นดินเผาโบราณจากภูมิปัญญาท้องถิ่นของช่างปั้นชาวมอญ -เครื่องปั้นดินเผาในอดีตที่ทำขึ้น ชนิดที่มีความงดงาม มักมีเพียงชิ้นเดียว และมีได้มีจุดประสงค์ทำเพื่อไว้ขาย แต่จะเก็บไว้ให้เป็นมรดกแก่บุตรหลานของตน -เป็นที่เก็บรวบรวมงานศิลปกรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคลไว้ในผลงาน -เครื่องปั้นดินเผาในศูนย์วัฒนธรรมกวานอาม่านแห่งนี้บางชิ้นมีอายุกว่า 200 ปี
12. เตาดเผาเครื่องปั้นดินเผา (เตาดเผาโบราณ)	2	0	3	1	6	<ul style="list-style-type: none"> หมู่ 1,6,7 -เป็นเตาดเผาที่มีลักษณะที่เรียบง่าย มีลักษณะรูปร่างที่คงทนแข็งแรง สามารถใช้ประโยชน์ได้เป็นอย่างดี บางเตาดใช้ประโยชน์มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน -ช่างปั้นพื้นบ้านของเกาะเกร็ดจะนำหลักวิทยาศาสตร์เข้าไปใช้ในการระบายลม ระบายความร้อนต่างๆทำให้ของในเตาดสุกทั่วถึงกัน
13. เครื่องปั้นดินเผา	2	3	3	3	11	<ul style="list-style-type: none"> หมู่ 1,6,7 -เป็นการแสดงภูมิปัญญาของชาวบ้านตั้งแต่การเตรียมดิน การใช้เครื่องมือที่จัดว่าทันสมัยในสมัยนั้น เพื่อการปั้นออกมาอย่างสวยงามไม่มีที่ใดเหมือนโดยเฉพาะหม้อน้ำลายวิจิตรที่นำมาเป็นตราประจำจังหวัดนนทบุรี -ลักษณะพิเศษของเครื่องปั้นดินเผาที่นี้จะต่อยอดฝาให้สูงขึ้นไปเป็นชั้นฉัตร ตรงช่วงกลางทำเป็นรูปทรงต่างๆตามแต่ช่างจะสร้างสรรค์ผลงาน
14. งานเครื่องกระดาศมอญ	2	2	3	2	9	<ul style="list-style-type: none"> ส่วนใหญ่หมู่ 1,6,7 -คืองานเครื่องกระดาศที่ช่างพื้นบ้านไทยรามัญ แกะกระดาศให้มีลวดลายที่งดงามแล้วดุนลายด้วยเครื่องมือพิเศษเฉพาะตัวของช่าง -ปัจจุบันหาผู้มีฝีมือ และทำเครื่องกระดาศมอญได้ยาก เนื่องจากเป็นงานที่ต้องอาศัยความประณีต และระยะเวลาในการทำ

ชื่อ	เกณฑ์การวัดคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์				รวม	ที่ตั้งและคุณค่า
	ก.	ข.	ค.	ง.		
15. ชุมชนที่อาศัยอยู่ริมน้ำ	3	0	0	0	3	<ul style="list-style-type: none"> ● พื้นที่ริมน้ำรอบเกาะ -ชุมชนที่มีการตั้งบ้านเรือนอยู่ริมน้ำเพื่อการประกอบอาชีพและความสะดวกในการเดินทาง เนื่องจากการเข้าสู่เกาะเกร็ดต้องใช้การเดินทางทางน้ำโดยเรือได้เพียงอย่างเดียว -ส่วนใหญ่อาศัยอยู่หนาแน่นบริเวณหมู่ 1, 6 และ 7 (ดูแผนที่ 3.5 ประกอบ)
16. ชุมชนเกษตรกรรม	3	0	0	0	3	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่วนใหญ่หมู่ 2,3,4,5 -แสดงให้เห็นถึงการประกอบอาชีพและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน -ชุมชนเกษตรกรรม ส่วนใหญ่เป็นชาวไทย -ลักษณะการตั้งถิ่นฐานจะกระจายไปตามพื้นที่เกษตรกรรมของตน เพื่อความสะดวกในการดูแลรักษา
17. ชุมชนเครื่องปั้นดินเผา	3	0	0	0	3	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่วนใหญ่หมู่ 1,6,7 -แสดงให้เห็นถึงการประกอบอาชีพการทำเครื่องปั้นดินเผาและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน โดยเฉพาะที่เป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ
18. ปี่พาทย์มอญ	1	2	0	3	6	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 7 - ปี่พาทย์มอญเกาะเกร็ดคงไว้ซึ่งการบรรเลงเพลงมอญที่สมบูรณ์แบบ ยึดการบรรเลงแต่เพลงมอญแท้ๆ บรรเลงแบบมอญเก่าอย่างเคร่งครัด รวมถึงมีลักษณะมือเฉพาะทำให้มีความแตกต่างจากมอญที่อยู่อื่น
19. รำมอญ	1	2	0	3	6	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 7 -มอญรำที่นับว่างามสมบูรณ์แบบทุกขบวนทำรำที่สวยที่สุดในประเทศไทยขณะนี้ คือ มอญรำของเกาะเกร็ด ได้ชื่อว่าเป็นแหล่งมอญรำที่งดงามถูกแบบแผนโบราณ และมีชื่อเสียงมากที่สุดแหล่งหนึ่ง
20. ประเพณีสงกรานต์	2	3	0	3	8	<ul style="list-style-type: none"> ● - -แสดงถึงประเพณีและวัฒนธรรมที่ผสมผสานกันระหว่างคนไทยกับคนมอญที่เกาะเกร็ด -ประเพณีแห่ทางหงส์ที่แสดงถึงศิลปะในการทำทางหงส์ -มีประเพณีแห่น้ำหวาน และประเพณีแห่ข้าวแช่ที่ถือปฏิบัติเพียงแห่งเดียวในประเทศไทย

ชื่อ	เกณฑ์การวัดคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์				รวม	ที่ตั้งและคุณค่า
	ก.	ข.	ค.	ง.		
21. การรำเจ้า	2	0	0	2	4	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 1 -การรำเจ้าถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีสงกรานต์ -คนไทยเชื้อสายมอญที่เกาะเกร็ดนับถือเจ้าพ่อหนุมจึงตั้งศาลให้ท่านเรียกว่าศาลเจ้าพ่อเกษแก้วชัยฤทธิ์
22. ประเพณีการทำบุญออกพรรษา	1	0	0	2	3	<ul style="list-style-type: none"> ● - -แสดงถึงประเพณีและวัฒนธรรมที่ผสมผสานกันระหว่างคนไทยกับคนมอญที่เกาะเกร็ด -มีการทำบุญตักบาตรทางน้ำที่หาได้ยาก
23. ประเพณีการจตุลुकหนู	2	0	3	2	7	<ul style="list-style-type: none"> ● - -การประดิษฐ์ลुकหนูของคนไทยเชื้อสายมอญที่เกาะเกร็ด มีการแข่งขันเพื่อพิชิตรางวัลสำหรับการสร้างสรรค์ผลงาน
24. อาหารมอญโบราณ	2	0	0	3	5	<ul style="list-style-type: none"> ● - -อาหารมอญโบราณในเกาะเกร็ดที่หารับประทาน และหาคนทำได้ยากในท้องถิ่นอื่น แต่คนเกาะเกร็ดยังทำเป็นปกติอยู่ เช่น แกงกล้วยดิบ แกงลูกโยนผักบุ้งโอบมะขามอ่อน พริกกะเกลือ ข้าวแช่ ฯลฯ -มีการใช้หน่อกะลาที่เป็นพืชเฉพาะถิ่นของเกาะเกร็ดมาเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบอาหาร เช่น ทอดมันหน่อกะลา ทำให้อาหารที่มีความพิเศษแตกต่างจากที่อื่น
25. อาหารชาววัง	1	3	0	0	4	<ul style="list-style-type: none"> ● - -ชาวเกาะเกร็ดมีฝีมือการทำอาหารหวาน โดยเฉพาะการทำขนมหวานที่มีรสอร่อย และประณีตสวยงาม เช่น ขนมหันตรา ข้ามผักกาด จำมงกุฏ ฯลฯ

สรุป สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม รวมถึงองค์ประกอบต่างๆ ของเกาะเกร็ด ล้วนเป็นสิ่งที่มีความค่า ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ไม่สามารถอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนสนับสนุนให้เกาะเกร็ดมีความงดงาม และมีคุณค่า ที่ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเกาะเกร็ดมีความภาคภูมิใจในสิ่งเหล่านี้ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสถาปัตยกรรมแบบไทย หรือรับรูปแบบมาจากมอญ หรือที่อื่นๆ แต่เมื่อมาอยู่ที่เกาะเกร็ดแล้วก็ผสมผสานกันอย่างลงตัว

3. คุณค่าทางวัฒนธรรม

จากหลักฐานทั้งทางโบราณคดี และทางประวัติศาสตร์ของเกาะเกร็ดที่พบว่าเป็นชุมชนที่เจริญมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายนั้น พบว่า วิถีชีวิตของประชากรที่อาศัยอยู่ในเกาะเกร็ดเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ โดยพบว่าผู้คนจะมีความผูกพันกับน้ำ กล่าวคือ มีชุมชนตั้งอยู่บนสถานที่ที่ล้อมรอบไปด้วยแม่น้ำ อีกทั้งยังมีคลองต่างๆ กว่า 10 สาย ไหลเข้าสู่เกาะเกร็ด จึงส่งผลต่อการประกอบอาชีพทั้งเกษตรกรรมและการผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่ล้วนต้องอาศัยน้ำทั้งสิ้น จึงทำให้ลักษณะการตั้งบ้านเรือนทั้งของชุมชนชาวไทย-ไทยจีน ชาวไทยเชื้อสายมอญ หรือแม้แต่ชุมชนผู้นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนใหญ่แล้วจะตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำ (ดังแสดงในแผนที่ 3.5) นอกจากนี้ความมีคุณค่าทางด้านการประกอบอาชีพแล้ว การที่ประชากรส่วนใหญ่ที่เป็นประชากรเชื้อสายไทย (ร้อยละ 50 ของประชากรทั้งหมด) และที่เป็นชาวไทยเชื้อสายมอญ (ร้อยละ 42 ของประชากรทั้งหมด) ทำให้ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวมอญได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญในเกาะเกร็ด มีการผสมผสานเข้ากับประเพณีและวัฒนธรรมของประชากรชาวไทยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีศูนยรวมจิตใจ มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาเหมือนกัน แต่จะมีบ้างที่แตกต่างกันในเรื่องของรายละเอียด พิธีกรรม หรือประเพณีบางอย่าง ส่งผลให้ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม รวมถึงความเชื่อในด้านต่างๆ แสดงออกมาให้เห็นถึงคุณค่าทั้งในเชิงนามธรรม และรูปธรรม

การประเมินคุณค่าทางวัฒนธรรม* โดยคุณค่าทางวัฒนธรรมของเกาะเกร็ด เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม และประเพณีในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ซึ่งแสดงถึงความศรัทธาของคนในเกาะเกร็ด ออกมาเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม รวมถึงประเพณี ความเชื่อต่างๆ ซึ่งใช้แนวทางในการพิจารณาค่าทางวัฒนธรรม ดังนี้

ก. เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเชื่อ ความศรัทธาของคนในเกาะเกร็ดต่อพระพุทธศาสนา หากเป็นสิ่งที่สืบทอดมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานที่สุด ให้มีคุณค่าสูงสุด และระยะเวลาที่น้อยลงไป ก็ให้มีคุณค่าในระดับที่รองลงมา

(1) สมัยกรุงศรีอยุธยา	มีค่าคะแนนเท่ากับ	3	คะแนน
(2) สมัยกรุงธนบุรี	มีค่าคะแนนเท่ากับ	2	คะแนน
(3) สมัยกรุงรัตนโกสินทร์	มีค่าคะแนนเท่ากับ	1	คะแนน
(4) ไม่มีความเกี่ยวข้อง	มีค่าคะแนนเท่ากับ	0	คะแนน

* การกำหนดค่าคะแนนให้ถือว่าทุกปัจจัยมีความสำคัญเท่ากันหมด ดังนั้นจึงไม่มีการให้น้ำหนัก

ข. เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความเชื่อความศรัทธาของคนในเกาะเกร็ดต่อความเชื่อดั้งเดิม ทั้งความเชื่อเรื่องผีตระกูล ผีบรรพบุรุษ และผีเจ้านาย เช่นเดียวกันกับข้อ ก. โดยกำหนดให้สิ่งที่สืบทอดมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานสุด ให้มีคุณค่าสูงสุด และหากสืบทอดในระยะเวลาที่น้อยลงไป ก็ให้มีคุณค่าในระดับที่รองลงมา ดังนี้

(1) สมัยกรุงศรีอยุธยา	มีค่าคะแนนเท่ากับ	3	คะแนน
(2) สมัยกรุงธนบุรี	มีค่าคะแนนเท่ากับ	2	คะแนน
(3) สมัยกรุงรัตนโกสินทร์	มีค่าคะแนนเท่ากับ	1	คะแนน
(4) ไม่มีความเกี่ยวข้อง	มีค่าคะแนนเท่ากับ	0	คะแนน

ค. เป็นการแสดงออกทางกิจกรรม การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ และคุณภาพชีวิต หากยังเป็นสิ่งที่ดำเนินอยู่จนถึงปัจจุบัน มีความเด่นชัด ให้มีคุณค่าสูงสุด หากเป็นกิจกรรมที่แสดงออกมามีตั้งแต่ในอดีต และมีความสำคัญกับบุคคลที่มีความสำคัญในระดับชาติจนถึงระดับเจ้านาย ให้มีคุณค่ารองลงมา หากเป็นการแสดงออกเพียงแค่ออดีต แต่ปัจจุบัน (ปีพ.ศ.2545) ไม่มีหลงเหลือให้เห็นเลย ให้มีค่าน้อยสุด และหากไม่มีความเกี่ยวข้องกับกิจกรรม หรือการดำเนินชีวิต ให้เป็นสิ่งที่ไม่มีคุณค่าทางด้านนี้เลย ดังนี้

(1) อดีตจนถึงปัจจุบัน	มีค่าคะแนนเท่ากับ	3	คะแนน
(2) อดีตแต่เกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญ	มีค่าคะแนนเท่ากับ	2	คะแนน
(3) อดีต	มีค่าคะแนนเท่ากับ	1	คะแนน
(4) ไม่มีความเกี่ยวข้อง	มีค่าคะแนนเท่ากับ	0	คะแนน

ง. เกี่ยวข้องกับขนบธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติ หากถือปฏิบัติมาตั้งแต่อดีต ในช่วงเวลาที่ยาวนานที่สุด และปัจจุบันยังคงมีการสืบทอดอยู่ ให้มีคุณค่าสูงที่สุด หากอยู่ในช่วงเวลาที่สั้นลงมา ให้มีคุณค่าในระดับที่รองลงมา และหากไม่ใช่สิ่งที่ถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติให้เป็นสิ่งที่ไม่มีคุณค่าเลย ดังนี้

(1) สมัยกรุงศรีอยุธยา	มีค่าคะแนนเท่ากับ	3	คะแนน
(2) สมัยกรุงธนบุรี	มีค่าคะแนนเท่ากับ	2	คะแนน
(3) สมัยกรุงรัตนโกสินทร์	มีค่าคะแนนเท่ากับ	1	คะแนน
(4) ไม่มีความเกี่ยวข้อง	มีค่าคะแนนเท่ากับ	0	คะแนน

ตาราง 4.3 แสดงการวิเคราะห์คุณค่าทางวัฒนธรรม

ชื่อ	เกณฑ์การวัดคุณค่า				รวม	ที่ตั้งและคุณค่า
	ทางวัฒนธรรม					
	ก.	ข.	ค.	ง.		
1. เจดีย์มอญที่แม่ลัดเกร็ด (เจดีย์เขี้ยว)	3	0	0	0	3	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 7 -สร้างขึ้นจากฝีมือชาวมอญในเกาะเกร็ดที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา
2. วัดฉิมพลีสุทธาวาส	3	0	3	3	9	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 1 -เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของคนในชุมชน
3. วัดป่าเลไลย์	3	0	1	0	4	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 1 -สร้างขึ้นมาจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของคนในชุมชนบนเกาะเกร็ดในอดีต
4. วัดศาลากุน	2	0	3	2	7	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 3 -เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของคนในชุมชน
5. วัดจันทร์	3	0	1	0	4	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 4 -สร้างขึ้นมาจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของคนในชุมชนบนเกาะเกร็ดในอดีต
6. วัดมะขามทอง	3	0	1	0	4	<ul style="list-style-type: none"> 3. หมู่ 5 -สร้างขึ้นมาจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนาของคนในชุมชนบนเกาะเกร็ดในอดีต
7. วัดเสารงทอง	2	0	3	2	7	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 6 -เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของคนในชุมชน
8. วัดไผ่ล้อม	2	0	3	2	7	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 6 -เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของคนในชุมชน
9. วัดปรมัยยิกาวาส	3	0	3	3	9	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 7 -เป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของคนในชุมชน -เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในเกาะเกร็ด -เป็นศูนย์กลางในการจัดประเพณีเนื่องในวันสำคัญต่างๆ
10. พิพิธภัณฑวัดปรมัยยิกาวาส	3	0	0	0	3	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 7 -ความศรัทธาของประชาชนบนเกาะเกร็ดที่มีต่อพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีตแสดงออกมาในรูปของโบราณวัตถุ

ชื่อ	เกณฑ์การวัดคุณค่า				รวม	ที่ตั้งและคุณค่า
	ก.	ข.	ค.	ง.		
11. ศูนย์วัฒนธรรม ชุมชนกวานอาม่าน (พิพิธภัณฑ์ เครื่องปั้นดินเผา)	3	0	0	0	3	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 6 <p>-เครื่องปั้นดินเผาที่เก็บรวบรวมแล้วแต่มีรูปแบบที่งดงาม เกิดจากช่างปั้นที่มีฝีมือในอดีต เมื่อมีเวลาว่างจากการทำงานปั้นปกติ มักจะสร้างสรรค์งานปั้นที่วิจิตร พิสดาร ตกแต่งสลักเสลาให้สวยงามสลับซับซ้อน แล้วนำไปถวายแก่พระภิกษุสงฆ์ที่เคารพนับถือ</p>
12. เต้าเผา เครื่องปั้นดินเผา (เต้าเผาโบราณ)	0	3	3	0	6	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 1,6,7 <p>-เต้าเผาโบราณบนเกาะเกร็ดมี 2 แบบ คือ เต้าเผาแบบมอญใช้ในการเผาโถ่งและเต้าเผาแบบจีนใช้ในการเผากระถาง ที่ปากด้านหน้าของเต้าทั้งสองข้างจะทำช่องสี่เหลี่ยมเล็กๆ ไว้เช่นไห้วตามความเชื่อของมอญโบราณ</p>
13. เครื่องปั้นดินเผา	3	0	3	3	9	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 1,6,7 <p>-เครื่องปั้นดินเผาเกี่ยวข้องกับคนตั้งแต่เกิดจนตาย -แสดงศรัทธาโดยนำเครื่องปั้นดินเผาถวายแก่พระสงฆ์</p>
14. งานเครื่องกระตาศ มอญ	3	0	3	3	9	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่วนใหญ่หมู่ 1,6,7 <p>-เป็นภูมิปัญญาที่แสดงถึงความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา -เป็นองค์ประกอบที่สำคัญส่วนหนึ่งในการปฏิบัติตามประเพณี เช่น การทำทางหงส์</p>
15. ชุมชนที่อาศัยอยู่ ริมน้ำ	0	0	3	0	3	<ul style="list-style-type: none"> ● พื้นที่ริมน้ำรอบเกาะเกร็ด <p>-เกาะเกร็ดมีสภาพเป็นเกาะ ทำให้วิถีชีวิตมีความผูกพันอยู่กับน้ำทั้งการอุปโภค บริโภค และเพื่อการเดินทาง -ชุมชนที่อาศัยอยู่ริมน้ำที่เป็นชาวมอญจะปลูกบ้านเรือนหันไปทางทิศเหนือ เพื่อระลึกถึงถิ่นฐานเดิมจากทางเหนือ ทำให้ปลูกบ้านขวางแม่น้ำจึงถูกเรียกว่า "มอญขวาง"</p>
16. ชุมชนเกษตร กรรม	0	0	3	0	3	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่วนใหญ่หมู่ 2,3,4,5 <p>-แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับลักษณะทางกายภาพที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพ รวมถึงความสัมพันธ์กับการใช้น้ำในแม่น้ำลำคลอง</p>
17. ชุมชนเครื่องปั้น ดินเผา	0	0	3	0	3	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่วนใหญ่หมู่ 1,6,7 <p>-เกาะเกร็ดถือว่าเป็นชุมชนช่างเครื่องปั้นดินเผาชั้นเลิศมาตั้งแต่อดีต เป็นที่รู้จักยกย่องทั่วไป</p>

ชื่อ	เกณฑ์การวัดคุณค่า ทางวัฒนธรรม				รวม	ที่ตั้งและคุณค่า
	ก.	ข.	ค.	ง.		
18. ปีพาทย์มอญ	3	0	3	3	9	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 7 <p>-การเล่นในงานประเพณีของวัดและชุมชน วงปีพาทย์มอญ จะถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องไปเล่น ไม่ต้องจ้าง</p>
19. รำมอญ	3	0	3	3	9	<ul style="list-style-type: none"> ● ส่วนใหญ่หมู่ 1,6,7 <p>-เป็นนาฏศิลป์ที่ใช้ทั้งงานมงคล งานสมโภชต่างๆ ตลอดจน งานศพ โดยเฉพาะงานศพพระ ชาวบ้านจะนิยมรำถวาย หน้าศพถือว่าได้บุญ</p>
20. ประเพณีสงกรานต์	3	0	3	3	9	<ul style="list-style-type: none"> ● - <p>-เป็นการแสดงศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาของชุมชน -ชุมชนแสดงออกผ่านทางพิธีกรรมหรือกิจกรรมที่สื่อให้เห็น ถึงการร่วมแรงร่วมใจ ความสามัคคี ในการทำกิจกรรม ร่วมกันของคนในชุมชน</p>
21. การรำเจ้า	0	3	0	3	6	<ul style="list-style-type: none"> ● หมู่ 1 <p>-การรำเจ้าถือเป็นเครื่องมือที่ทำให้จิตใจของชาวบ้านกล้า แข็งที่จะใช้ชีวิตอย่างเป็นสุขและเป็นเครื่องเตือนใจให้ ชาวบ้านละทิ้งความชั่ว รับเอาสิ่งที่ดีเป็นมงคลแก่ชีวิต -เป็นพิธีที่มีทั้งความเชื่อทางพุทธศาสนาและการนับถือผีไป พร้อมๆ กัน -เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติเป็นประจำทุกปี</p>
22. ประเพณีการทำบุญออกพรรษา	3	0	3	3	9	<ul style="list-style-type: none"> ● - <p>-เป็นการแสดงศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาของประชากรที่ อาศัยอยู่ที่เกาะเกร็ด -ชุมชนแสดงออกผ่านทางพิธีกรรมหรือกิจกรรม ที่สื่อให้เห็น ถึงการร่วมแรงร่วมใจ ความสามัคคีในการทำกิจกรรมร่วมกัน ของคนในชุมชน</p>
23. ประเพณีการจุด ลูกหนู	3	0	0	3	6	<ul style="list-style-type: none"> - <p>-ประชาชนในเกาะเกร็ดตั้งใจประดิษฐ์ลูกหนูมา เพื่อบูชา พระสงฆ์ที่ล่วงลับไปแล้ว -ถือว่างานศพพระเป็นงานบุญกุศลอันยิ่งใหญ่และเป็นการ ร่วมมือร่วมใจกันระหว่างวัด และหมู่บ้านต่างๆของชนชาว มอญ</p>

ชื่อ	เกณฑ์การวัดคุณค่าทางประวัติศาสตร์				รวม	ที่ตั้งและคุณค่า
	ก.	ข.	ค.	ง.		
24.อาหารมอญโบราณ	0	0	3	0	3	<ul style="list-style-type: none"> -อาหารมอญโบราณเป็นอาหารประจำท้องถิ่นของเกาะเกร็ดที่ยังมีอยู่ในชีวิตประจำวัน -มีเอกลักษณ์เฉพาะตนเป็นที่รู้จักและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนบนเกาะเกร็ด เช่น ทอดมันหน่อกล้วย
25.อาหารชาววัง	0	0	3	0	3	<ul style="list-style-type: none"> -เป็นอาหารที่มีชื่อเสียงโดยเฉพาะชนมหรพวงที่สร้างรายได้ให้กับประชากรบนเกาะเกร็ด

สรุป สิ่งต่างๆ ที่อยู่บนเกาะเกร็ดจากหลักฐานที่มีอยู่ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ ล้วนเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ รวมถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนบนเกาะเกร็ด แสดงให้เห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นบนเกาะเกร็ดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จากการประเมินคุณค่าของเกาะเกร็ดทั้งสามด้าน คือ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ และคุณค่าทางวัฒนธรรม สรุปความสำคัญได้ดังนี้ (ดูตาราง 4.4 ประกอบ)

1. คุณค่าทั้งสามด้านที่เกิดขึ้นบนเกาะเกร็ดดังที่กล่าวในรายละเอียดไปแล้วนั้น ส่วนใหญ่อยู่ในหมู่ 1,6 และ 7 ที่ประชากรที่อยู่อาศัยเป็นชาวไทยเชื้อสายมอญ
2. แต่โดยภาพรวมแล้วทุกหมู่บ้านบนเกาะเกร็ดล้วนมีสิ่งที่มีคุณค่า โดยปรากฏออกมาในลักษณะทางกายภาพ แสดงออกมาในรูปของหลักฐานที่มีอยู่ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม และสิ่งที่แสดงออกมาในรูปของวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ กิจกรรม ประเพณีต่างๆ รวมถึงการประกอบอาชีพของคนในเกาะเกร็ด
3. วัดปรมัยยิกาวาสเป็นสิ่งที่มีความมากที่สุดทั้งทางประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และทางวัฒนธรรม เป็นศูนย์รวมจิตใจไม่เฉพาะแต่ชาวไทยเชื้อสายมอญเท่านั้น แต่ยังรวมถึงประชาชนทุกคนที่อยู่บนเกาะเกร็ด

ตาราง 4.4 แสดงการสรุปผลคะแนนรวมจากการประเมินคุณค่าของเกาะเกร็ด

ชื่อ	คุณค่าทาง ประวัติศาสตร์ (12 คะแนน)	คุณค่าทาง สุนทรียศาสตร์ (12 คะแนน)	คุณค่าทาง วัฒนธรรม (12 คะแนน)	รวมคะแนน (36 คะแนน)
1. เจดีย์มอญที่แก่งลัดเกร็ด (เจดีย์เอียง)	7	8	3	18
2. วัดฉิมพลีสุทธาวาส	12	8	9	29
3. วัดป่าเลไลย์	4	1	4	9
4. วัดศาลากุน	7	2	7	16
5. วัดจันทร์	4	0	4	8
6. วัดมะขามทอง	4	0	4	8
7. วัดเสาธงทอง	9	8	7	24
8. วัดไผ่ล้อม	9	7	7	23
9. วัดปรมย์ยิกาวาส	12	11	9	32
10. พิพิธภัณฑวัดปรมย์ยิกาวาส	7	5	3	15
11. ศูนย์วัฒนธรรมชุมชนกวางนอาม่าน (พิพิธภัณฑเครื่องปั้นดินเผา)	5	8	3	16
12. เต้าเผาเครื่องปั้นดินเผา (เต้าเผาโบราณ)	7	6	6	19
13. เครื่องปั้นดินเผา	10	11	9	30
14. งานเครื่องกระตาคมอญ	8	9	9	26
15. ชุมชนที่อาศัยอยู่ริมน้ำ	10	3	3	16
16. ชุมชนเกษตรกรรม	10	3	3	16
17. ชุมชนเครื่องปั้นดินเผา	10	3	3	16
18. ปืพาทย์มอญ	8	6	9	23
19. รำมอญ	8	6	9	23
20. ประเพณีสงกรานต์	7	8	9	24
21. การรำเจ้า	7	4	6	17
22. ประเพณีการทำบุญออกพรรษา	7	3	9	19
23. ประเพณีการจุดลูกหนู	8	7	6	21
24. อาหารมอญโบราณ	7	5	3	15
25. อาหารชาววัง	8	4	3	15

ที่มา : จากการศึกษา

ข. การรับรู้ของประชาชน

การรับรู้เป็นการวิเคราะห์ และประเมินคุณค่าจากแบบสอบถาม โดยเป็นการประเมินทัศนคติของประชากรที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ดที่มีต่อการรับรู้ถึงสิ่งที่มีคุณค่าของเกาะเกร็ด สำหรับเกณฑ์ในการกำหนดตัวแปรในการสอบถามถึงการรับรู้ของประชาชนนั้น ผู้ศึกษาเป็นผู้กำหนดตัวแปรเหล่านั้น โดยพิจารณาจากเอกลักษณ์และคุณค่าที่ได้ทำการศึกษามาก่อนแล้วข้างต้น

จากการวิเคราะห์แบบสอบถามจำนวน 100 ตัวอย่าง พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คือ เป็นเพศหญิงร้อยละ 57 ที่เหลืออีกร้อยละ 43 เป็นเพศชาย อายุของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในวัยทำงานหรือวัยกลางคน คือ อยู่ระหว่าง 36 – 45 ปี (ร้อยละ 38) รองลงมาได้แก่กลุ่มที่มีอายุ 46 - 60 ปี (ร้อยละ 22) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นคนดั้งเดิมบนเกาะเกร็ด คิดเป็นร้อยละ 75 ที่เหลืออีกร้อยละ 25 เป็นคนที่ย้ายมาจากตำบล อำเภอ จังหวัดอื่น หรือทำงานที่เกาะเกร็ดแบบไปเช้า - เย็นกลับ ด้านการศึกษา พบว่า อยู่ในระดับมัธยมศึกษาและระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 28 เท่ากัน รองลงมาคือ มีการศึกษาอยู่ในระดับอาชีวศึกษาคิดเป็นร้อยละ 22 สำหรับการประกอบอาชีพของกลุ่มตัวอย่าง เป็นอาชีพภาคเกษตรร้อยละ 30 และนอกภาคเกษตรร้อยละ 70

การออกแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิด จำนวน 16 ข้อ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน คือ

การรับรู้ในระดับความเด่นชัดสูงสุด	ให้คะแนน	3	คะแนน
การรับรู้ในระดับความเด่นชัดปานกลาง	ให้คะแนน	2	คะแนน
การรับรู้ในระดับความเด่นชัดต่ำสุด	ให้คะแนน	1	คะแนน

สำหรับเกณฑ์ในการจัดกลุ่มระดับการให้คุณค่าจากการรับรู้ แบ่งเป็น 3 กลุ่ม โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

การรับรู้ในระดับความเด่นชัดสูงสุด	อยู่ในช่วง	234 - 300	คะแนน
การรับรู้ในระดับความเด่นชัดปานกลาง	อยู่ในช่วง	167 - 233	คะแนน
การรับรู้ในระดับความเด่นชัดต่ำสุด	อยู่ในช่วง	100 - 166	คะแนน

การรับรู้ถึงสิ่งที่มีคุณค่าที่ได้จากการวิเคราะห์แบบสอบถาม สามารถแบ่งระดับการรับรู้ได้เป็น 3 ระดับ (ดังแสดงในตาราง 4.5) คือ

ระดับที่ 1 คุณค่าที่เด่นชัดที่สุด คือ คุณค่าของวัดปรมย์ยิกาวาส ซึ่งเป็นวัดที่เป็น ศูนย์รวมจิตใจของประชากรทุกคนบนเกาะเกร็ด (291 คะแนน) คุณค่าของเครื่องปั้นดินเผาที่เป็น ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว (284 คะแนน) คุณค่าของประเพณีและวัฒนธรรมของ ชุมชนบนเกาะเกร็ดที่ควรอนุรักษ์และสนับสนุนให้อยู่คู่กับเกาะเกร็ดสืบไป (282 คะแนน) คุณค่าของ เต้าเผาเครื่องปั้นดินเผาโบราณ (280 คะแนน) ซึ่งเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ทำให้ทราบ ถึงการประกอบอาชีพที่สืบต่อกันมาของชุมชนบนเกาะเกร็ด ตั้งแต่อดีตสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน คุณค่า ของเจดีย์เอียง ซึ่งถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ของเกาะเกร็ดอย่างหนึ่ง (279 คะแนน) คุณค่าของพิพิธภัณฑ์ วัดปรมย์ยิกาวาสเป็นสถานที่ที่รวบรวมศิลปกรรมและโบราณวัตถุของชุมชน (277 คะแนน) คุณค่า ความสัมพันธ์ 3 ชนชาติของคนในเกาะเกร็ดเป็นไปด้วยดีมีน้ำใจไมตรีต่อกัน คุณค่าของวิถีชีวิตชุมชน ริมน้ำดั้งเดิมที่ยังปรากฏอยู่จนทุกวันนี้ (263 คะแนน) และคุณค่าของการเป็นย่านเกษตรกรรมชั้นดี (255 คะแนน)

ระดับที่ 2 คุณค่าที่เด่นชัดระดับปานกลาง คือ คุณค่าของวัดเสาธงทอง และ วัดไม้ล้อม (230 คะแนนเท่ากัน) คุณค่าของวัดฉิมพลี (209 คะแนน) คุณค่าของวัดศาลากุน (205 คะแนน) และคุณค่าของวัดป่าเลไลย์ (185 คะแนน) สำหรับวัดป่าเลไลย์ที่ถึงแม้จะเป็นวัดร้างไป แล้ว แต่เนื่องจากมีพื้นที่อยู่ติดกับวัดฉิมพลีสุทธาวาส (ปัจจุบันจึงรวมเข้ากับวัดฉิมพลีฯ) อีกทั้งอยู่ริมน้ำ ทำให้ผู้คนที่สัญจรผ่านไป - มาทางเรือ สามารถมองเห็นพระพุทธรูปปางป่าเลไลย์ที่มีความงดงามได้ จากระยะไกล ทำให้ความเด่นชัดจากการรับรู้ของผู้คนจึงอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับที่ 3 คุณค่าที่เด่นชัดระดับต่ำสุด คือ คุณค่าของวัดมะขามทอง (152 คะแนน) และคุณค่าของวัดจันทร์ (150 คะแนน) เนื่องจากเป็นวัดร้าง โบราณสถานและ โบราณวัตถุที่หลงเหลืออยู่น้อยมาก ทำให้ความเด่นชัดที่ผู้คนรับรู้ได้นั้นมีน้อย

การประเมินคุณค่าจากการรับรู้ของประชาชนบนเกาะเกร็ด พบว่า คุณค่าที่มีความเด่นชัดที่สุด คือ คุณค่าของวัดปรมย์ยิกาวาส ซึ่งมีบทบาทสำคัญที่ทำให้คนสามารถรับรู้ได้จากหลักฐานทาง ประวัติศาสตร์ ที่แสดงออกมาทางความงดงามของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่อยู่ภายในวัด มีพระมหาธาตุเจดีย์ที่มีความสำคัญต่อจิตใจของประชาชนที่อาศัยอยู่บนเกาะเกร็ด มีเจดีย์เอียงที่ แง่ลาดเกร็ดที่ตั้งอยู่ที่วัดปรมย์ยิกาวาส ยังเป็นจุดอ้างอิงทางสายตา (landmark) ที่เด่นชัดของเกาะเกร็ด สามารถรับรู้ได้จากการมีลักษณะที่เด่นชัดทางกายภาพ ลักษณะภูมิทัศน์ที่ชัดเจน ทำให้ประชากรทั่วไป ที่ไม่ได้อยู่อาศัยที่เกาะเกร็ดก็สามารถรับรู้ได้จากสื่อต่างๆ ที่นำเสนอออกไป ไม่ว่าจะเป็นทางโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต หรือทางสื่ออื่นๆ นอกจากนี้ยังมีการผลิตเครื่องปั้นดินเผา เต้าเผาโบราณที่ยังคง

พบเห็นอยู่บนเกาะเกร็ด โดยเฉพาะในหมู่ 1,6,7 ที่ชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญบนเกาะเกร็ดสืบทอด การประกอบอาชีพนี้ และสร้างรายได้มาตั้งแต่อดีต ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้คนรับรู้ได้และเห็นว่ามีความงดงาม แต่สิ่งที่มีคุณค่าสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การรับรู้ของผู้คนบนเกาะเกร็ดต่อการเป็นย่าน*เกษตรกรรม* เกาะเกร็ดมีพื้นที่ที่เหมาะสมแก่การเพาะปลูก และมีผลไม้ที่มีชื่อเสียงมาตั้งแต่อดีต เช่น ทุเรียน เกาะเกร็ด หรือลิ้นจี่ศาลากุน จากการศึกษาพบว่า คนส่วนใหญ่รับรู้ว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า แต่ ผลคะแนนการประเมินคุณค่าที่ออกมาไม่สูงเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะพื้นที่ทำการเกษตรเป็นพื้นที่อยู่ ลึกเข้าไปทางตอนในของเกาะ และเมื่อปีพ.ศ.2538 – 2539 เกาะเกร็ดเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ ทำให้ เกษตรกรประสบปัญหาสวนล้ม ขาดทุน มีหลายรายที่จำต้องเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น อาจทำให้ผู้คนที่ รู้ถึงความสำคัญของคุณค่าในส่วนนี้มีน้อยลง และไม่ให้ความสำคัญมากเท่าสิ่งหรือบริเวณที่อยู่ตอน นอกของเกาะ แต่หลังปีพ.ศ.2540 เกษตรกรส่วนใหญ่ก็พยายามฟื้นฟูพื้นที่สวนของตนให้กลับคืนมา ดังเดิม และยังระลึกถึงคุณค่าและเอกลักษณ์ในส่วนนี้อยู่ ส่วนคุณค่าที่รองลงมาอื่นๆ ส่วนใหญ่ จะเป็นสิ่งที่มีคุณค่ามีเอกลักษณ์ของพื้นที่ดินที่แสดงให้เห็นถึงการมีบทบาทสำคัญของชุมชนชาวไทย เชื้อสายมอญต่อเกาะเกร็ด สำหรับสิ่งที่มีคุณค่าที่ผู้คนรับรู้ได้ในระดับต่ำสุดนั้น คือ วัดมะขามทองและ วัดจันทร์ที่ปัจจุบันเป็นวัดร้าง แทบจะไม่เหลือพื้นที่วัดเลย

ตาราง 4.5 แสดงการประเมินคุณค่าจากการรับรู้ของประชาชนบนเกาะเกร็ด

รายการ	สูงสุด	ปานกลาง	ต่ำสุด	รวม	จัดอันดับ
1. เจดีย์มอญที่แก่งลัดเกร็ด (เจดีย์เอียง)	240	38	1	279	5. สูง
2. วัดฉิมพลีสุทธาวาส	66	130	13	209	12. ปานกลาง
3. วัดป่าเลไลย์	54	98	33	185	14. ปานกลาง
4. วัดศาลากุล	54	138	13	205	13. ปานกลาง
5. วัดจันทร์	27	64	59	150	16. ต่ำ
6. วัดมะขามทอง	27	68	57	152	15. ต่ำ
7. วัดเสาชงทอง	99	128	3	230	10. ปานกลาง
8. วัดไผ่ล้อม	108	116	6	230	10. ปานกลาง
9. วัดปรมัยยิกาวาส	273	18	0	291	1. สูง
10. พิพิธภัณฑ์ของวัดปรมัยยิกาวาสเป็นสถานที่ที่รวบรวมศิลปกรรมและโบราณวัตถุของชุมชน	231	46	0	277	6. สูง
11. ย่านเกษตรกรรมที่มีผลไม้รสดีและเลี้ยงชื่อ เช่น ทุเรียน ลิ้นจี่ศาลากุล	183	66	6	255	9. สูง
12. ศิลปหัตถกรรมและอุตสาหกรรมในครัวเรือน ได้แก่ เครื่องปั้นดินเผา เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว	252	32	0	284	2. สูง
13. เตาเผาเครื่องปั้นดินเผาโบราณ ทำให้ทราบถึงการประกอบอาชีพที่สืบต่อกันมาของชุมชนในอดีตจนถึงปัจจุบัน	243	36	1	280	4. สูง
14. วิถีชีวิตของชุมชนที่อยู่อาศัยริมน้ำ ยังปรากฏให้เห็น	186	72	2	260	8. สูง
15. ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายมอญมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์และสนับสนุนให้อยู่คู่กับเกาะเกร็ด	249	32	1	282	3. สูง
16. การตั้งถิ่นฐานของที่ประกอบด้วยประชากรเชื้อสายมอญ ประชากรเชื้อชาติไทย-ไทยจีน และประชากรนับถือศาสนาอิสลามเป็นไปด้วยดี มีน้ำใจไมตรีต่อกัน	201	58	4	263	7. สูง

4.3 สรุป

ลักษณะการอยู่ร่วมกันของคนในเกาะเกร็ด ซึ่งเป็นสถานที่ที่มีสภาพทางกายภาพที่มีลักษณะเฉพาะตัวแล้ว เกาะเกร็ดยังเป็นที่ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิต กิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และการแบ่งพื้นที่เพื่อการประกอบอาชีพอย่างลงตัว รวมถึงมีการสร้างสรรค์ผลงานออกมาทางสถาปัตยกรรม ไม่ว่าจะเป็นในรูปของวัดวาอาราม โบราณสถาน โบราณวัตถุ การสร้างที่อยู่อาศัย หรือแม้แต่การประดิษฐ์ผลงานต่างๆ เช่น ในรูปของเครื่องปั้นดินเผา เครื่องกระดาชมอญ หรือขนมคาวหวานต่างๆ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของเกาะเกร็ด ทำให้เกาะเกร็ดมีความแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ แม้ว่าอาจมีสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือหลายๆ สิ่งที่มีความเหมือน หรือคล้ายคลึงกันกับที่อื่นๆ แต่เมื่อนำมาประกอบกันเป็นเกาะเกร็ดแล้ว จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เกาะเกร็ดมีความโดดเด่น รวมถึงมีความงดงามทั้งทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ และทางมรดกวัฒนธรรม ซึ่งสิ่งบางสิ่งหรือสถานที่บางที่อาจมีเอกลักษณ์ แต่หากเข้าไปมอง หรือสัมผัสจริงๆ แล้ว อาจพบว่าเอกลักษณ์เหล่านั้นเป็นสิ่งที่ไม่มีคุณค่าเลยก็ได้ โดยคุณค่าในที่นี้จึงมีผลต่อความรู้สึกเป็นสำคัญ เพราะสิ่งใดหรือบริเวณใดที่มีคุณค่าแล้ว ย่อมต้องสร้างความประทับใจต่อผู้มาสัมผัส รวมถึงการสร้างความภาคภูมิใจแก่ผู้เป็นเจ้าของด้วย

นอกจากศึกษาถึงเอกลักษณ์ของเกาะเกร็ดดังที่กล่าวมาแล้ว ยังได้ทำการศึกษาถึงคุณค่าของสิ่งหรือบริเวณต่างๆ ที่อยู่ในเกาะเกร็ดด้วย ซึ่งจากผลการศึกษาค่าประเมินคุณค่าทั้ง 2 ส่วน ทั้งจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และวัฒนธรรม และจากการรับรู้ของประชาชน พบว่าชาวไทยเชื้อสายมอญที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เกาะเกร็ด ตั้งแต่สมัยปลายกรุงศรีอยุธยา มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าทั้งทางประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และวัฒนธรรม ให้แก่ลูกหลานสืบมาจนกระทั่งปัจจุบัน คุณค่าที่ปรากฏออกมาจะแสดงออกทางศิลปกรรม จิตรกรรม สถาปัตยกรรม รวมถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ การยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี ความคิด ความเชื่อของประชาชนบนเกาะเกร็ดที่มีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ อีกทั้งการที่ลักษณะทางกายภาพที่ทำให้เกาะเกร็ดมีลักษณะเหมือนตั้งอยู่โดดเดี่ยว สามารถแบ่งพื้นที่ออกจากตำบลอื่นในอำเภอปากเกร็ดได้อย่างชัดเจน เนื่องจากเป็นเกาะกลางแม่น้ำเจ้าพระยา ทำให้เกาะเกร็ดมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความเรียบง่าย ไม่เปลี่ยนแปลงไปตามวิวัฒนาการ หรือเทคโนโลยีของสภาพแวดล้อมรอบข้างเร็วเกินไปหรือมากเกินไปนัก อาจกล่าวได้ว่าคุณค่าที่เกิดขึ้นยังคงอยู่ร่วมกับการดำเนินชีวิตการประกอบอาชีพของคนในเกาะเกร็ดในปัจจุบัน และเป็นสิ่งที่ผู้คนรับรู้ถึงคุณค่าที่เกิดขึ้น

หากมองโดยภาพรวมจากการวิเคราะห์คุณค่าทั้ง 2 ส่วนแล้ว คุณค่าที่มีความเด่นชัดที่สุด ของเกาะเกร็ด คือ “วัดปรมัยยิกาวาส” ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนทั้งเกาะ เป็นที่ที่รวมเอาความมีเอกลักษณ์ในด้านต่างๆ ดังได้กล่าวมาแล้วในรายละเอียด และเอกลักษณ์เหล่านั้นล้วนเป็นสิ่งที่

คุณค่า ทั้งที่แสดงออกมาในรูปของสถาปัตยกรรมต่างๆ รวมถึงส่งผลต่อจิตใจของประชาชนในเกาะเกร็ดให้มีความภาคภูมิใจในควมมีคุณค่าของตน ดังแสดงสรุปผลในตาราง 4.6

ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้นอกจากให้ประชาชนเกาะเกร็ดตระหนักแล้ว ยังต้องการให้เกิดความต้องการที่จะรักษาสิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ ที่ล้วนแล้วแต่มีคุณค่าของเกาะเกร็ดเหล่านี้ เพื่อให้ยังคงสามารถใช้ประโยชน์ทางการท่องเที่ยวต่อไปได้ โดยไม่ให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้ามาเป็นตัวทำลายสิ่งต่างๆ ที่มีเอกลักษณ์และทรงคุณค่าเหล่านั้นได้ เพื่อให้เกาะเกร็ดคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์และคุณค่าสืบไป ควบคู่กับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของเกาะเกร็ด

ตาราง 4.6 แสดงการสรุปเอกลักษณ์และคุณค่าของเกาะเกร็ด

พื้นที่	เอกลักษณ์	คุณค่าสูงสุด				การรับรู้ของประชาชน ความเด่นชัดสูงสุด
		ประวัติศาสตร์	สุนทรียศาสตร์	วัฒนธรรม	ภาพรวม	
หมู่ 1, 6 และ 7	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนชาวไทยเชื้อสายมอญ - การตั้งบ้านเรือนส่วนใหญ่อยู่ริมน้ำ เกาะกลุ่มกันค่อนข้างหนาแน่น - การทำเครื่องปั้นดินเผา - สถาปัตยกรรมมอญ 	<ul style="list-style-type: none"> วัดปรมัยยิกาวาส วัดฉิมพลีสุทธาวาส 	<ul style="list-style-type: none"> วัดปรมัยยิกาวาส เครื่องปั้นดินเผา 	<ul style="list-style-type: none"> วัดปรมัยยิกาวาส เครื่องปั้นดินเผา งานเครื่องกระตางมอญ ปีพาทย์มอญ รำมอญ 	<ul style="list-style-type: none"> วัดปรมัยยิกาวาส 	<ul style="list-style-type: none"> วัดปรมัยยิกาวาส
หมู่ 2, 3, 4 และ 5	<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนชาวไทยดั้งเดิม - กระจายบ้านเรือนตามพื้นที่เกษตรกรรม - ประกอบอาชีพเกษตรกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนเกษตรกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนเกษตรกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> วัดศาลากุน 	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนเกษตรกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> ชุมชนเกษตรกรรม
เกาะเกร็ด (หมู่ 1 - 7)	<ul style="list-style-type: none"> - สภาพทางภูมิศาสตร์ที่เป็นเกาะกลางแม่น้ำเจ้าพระยา - ลักษณะผู้อยู่อาศัยในเกาะเกร็ด - วิถีชีวิต กิจกรรม วัฒนธรรม ประเพณี และการประกอบอาชีพ - สถาปัตยกรรม 	<ul style="list-style-type: none"> วัดปรมัยยิกาวาส 	<ul style="list-style-type: none"> วัดปรมัยยิกาวาส 	<ul style="list-style-type: none"> วัดปรมัยยิกาวาส 	<ul style="list-style-type: none"> วัดปรมัยยิกาวาส 	<ul style="list-style-type: none"> วัดปรมัยยิกาวาส

ที่มา : จากการศึกษา